

és a magyar kormány között a forradalomban megszünt kapcsolat helyreállítása is megkezdődnek.

A románok által megszállott területek egyházi hatóságai és a vallás- és közoktatásügyi kormány minden nagyobb akadály nélkül levelezhetnek.

A *hajdudorogi* görögkatolikus magyar püspökség negyvenhat román hitközsége a forradalom első heteiben külön vikariátus szervezését határozta el, megválasztotta a viká-

riust, megállapította a vikariátus székhelyét és az egyházmegyéből való sürgős kiválásra készült. Azóta a mozgalom vezetői több irányban tárgyaltak, értekeztek a katolikus ügyek kormánybiztosával is, és két hét óta hol az egyik, hol a másik község részéről jelentik, hogy a különválasztási határozatot, mint elhamarkodottat, nem tartják fenn. *Persian* kormánybiztos hétfőn a *hercegprímás* képviselőjével Nagykarolyba utazik, hogy az mozgalom részeseivel végleges megállapodásra jusson. (*)

Habsburg József dolgozószobájában.

A szomorú okmányok és a háború naplója.

— *Saját tudósítónktól.* —

Bécsi szerkesztőségünk tudósítása alapján *Az Újság* ma reggeli számában három érdekes katonai okmányt közöltünk: *Boroevics* gyalogcsapattal tábornok, hadseregparancsnokét, az egykori *József* királyi herceg, hadtestparancsnokét és *Le Beau* vezérőrnagy, hadosztályparancsnokét.

A kora reggeli órákban *Habsburg József* telefonon felhívta *Az Újság* szerkesztőségét és magához kérte a várbeli palotájába a szerkesztőség egyik tagját. Bizonyítékokkal akart szolgálni arról, hogy a hadseregparancsnoki jelentés így egymagában nem állhat meg.

Tizenegy órákor jelentem meg a palotában. A hol egykor a lakajok serege sürgött-forgott, ma néptelen folyosókon egy lelket sem találni és az a kevés szolgáloményzet, a mely a volt királyi herceg szolgálatában áll, levetette a violaszegélyű lakájruhát; egyszerű fekete polgári ruhában teljesít szolgálatot. *Kállay* huszárcapitány kíséri föl Habsburg József dolgozószobájába. A magyar Habsburg már várt reám egyszerű, de nemes izléssel berendezett dolgozószobájában, a mely olyan, mint egy tudós szobája.

— Azért kértem fel, — kezdte el a sötétszürke zakkóba öltözött Habsburg József — hogy megismerhessem *harctéri naplóm egyes részeivel*, a melyek azonban ma még nem a nyilvánosság elé valók.

A kezében egy vastag, fekete bőrkötésű széles könyv, ötszáz oldala sűrű sorokban teleírva az egykori főherceg emlékezéseivel a világháborúról.

— A mikor kora reggel behozták *Az Újság*-ot — folytatja Habsburg József — és olvastam azokat a bizonyos szomorú okmányokat, a melyeknek hitelességéhez szó sem fér, elővettem harctéri naplóm, a melyek legpontosabb feljegyzései a háború velem egybefüggő történetének. Tizenegy ilyen kötetet irtam össze, hetet egyedül a Doberdórdl, de ezek tulajdonképpen csak körvonalai a most készülő naplómnak. Ezen dolgozom mostanában és míg az eredeti naplót németül irtam a jelentések miatt is, a kibővített naplót magyar nyelven írom, mert ezen a nyelven beszélek és írok a legtökeletesebben.

— És napvilágot lát valaha ez a kétségtelenül érdekes napló? — kérdezem.

— *Ugy rendelkeztem, hogy halálom után ötven esztendővel nyilvánosságra hozassák.*

Habsburg József most felüti a vastag naplónak azt a részét, a mely a duklai harcok eseményeit tárgyalja a legtökeletesebb részletekig. Olvasójelek tarkítják a napló lapjait, a tábornagy a reggeli órákban kezdte meg kutatásait, hogy helyes megvilágításba hozza a *Boroevics*-féle hadseregparancsnoki jelentésben foglalt tényeket.

— Senki rajtam kívül — mondja — ebbe a naplóba még be nem tekinthetett, éppen ezért arra kérem, ne vegyen tudomást a nyilvánosság számára egyelőre még korai tényekről, a melyeket most rapszódikusan felolvasok. Egy tény

azonban konstatalhat: én már december 12-ikén — az én jelentésem december 28-ikán, *Boroevics* 29-kén kelt — megírtam, hogy azok a kísérletek, a melyek a mi gyenge erőnkkel a Kárpátokban most offenzív működés kifejtésére szolgálnak, *katasztrófára vezethetnek.*

A tábornagy most olvasni kezdi az egyes fejezeteket. Egyre szomorubb sejtelmek, irtózasok a sok és a feleslegesen sok véraldozatoktól, a melyeket a hadvezetőség a VII. hadtest csapataitól kíván. Rapszódikusan kerülnek elő a részletek a duklai harcokról, rég nem hallott falvak és városok, tanyák és hegygerinczek neveit halljuk újból, előtűnik a vérborította havas Kárpátok, a megfagyott emberezek, a világháború legirtózatosabb küzdelme. Nagyon érdekesek ezek a naplótárgyak, lebilincselők és bizonyítékai annak, a miről ötven hónapon át nem volt szabad írni: *mennyi rengeteg és végzetes baklövést követelt el a mi hadvezetőségünk a szent és mégis legyőzött glóriáért.*

*Nyíllan, őszintén beszél a napló, parancsokkal való szembehelyezkedéseket tárgyal, de magasabb helyen ezek a naplóban lefektetett tények meghallgatásra nem találtak. És így napról-napra elém tárva a kárpáti harcok eseményeit, jut el Habsburg József 1914. december 26-ikához, a mely napon jelenti *Boroevics*nak *Bártfára*, hogy megkezdte a visszavonulást. *Parancs ellenére, parancs nélkül...* És a mikor rátérek arra a szóra, hogy a nyilvánosságot érdekelnék a volt királyi herceg emlékiratait, Habsburg József így felel:*

— Nem, nem kerülhet most még a napló nyilvánosság elé. Nem akarok valószínűleg magasabb parancsnokságokat.

Ezután a magyar katonákról kezd beszélni, megbízható, bátor és vitéz magyarjairól.

— Kár, hogy ha már közzéadta *Az Újság* ezt a három háborús okmányt, nem hozta nyilvánosságra az ezzel szoros összefüggésben volt többi okmányokat is. *Még majd azt hiszik rólam, hogy én a magyar katonák háta mögött állítottam fel az ágyukat és a gépjegyeket. Magyar katona ellen? Hát kellett ez valaha?*

És itt Habsburg József ismét arra kér, hogy ne tegyek említést azokról az eseményekről, a melyeket ismertetni fog.

— Az ország politikai helyzete ma

nem olyan, hogy nyíltan beszélhessünk
— mondja.

Utalok a forradalom eseményeire, Ausztria bomlására azokra a vezérkari jelentésekre, a melyek egyes cseh ezredek árulásáról számoltak be, de Habsburg József nem óhajt nyilatkozni. Végül fölhatalmazást ad a következőkre :

— *Voltak hűtlen csapatok, a melyek átszaladtak az oroszokhoz, vagy ok nélkül elhagyták az állásokat és hátra mentek, a mi által a legvitézebb magyar csapatok katasztrófális veszteségeknek és elfogatásoknak voltak kitéve.* Példa erre, hogy a szinmagyar 3. számú honvédszázados gyalogezred a leghősiesebb küzdelem közepette orosz részről minden oldalról körülfogva, fogságba esett, mert a szomszédos gyalogezred megadta magát az oroszoknak.

Majd ismét a hetedik hadtestről kezd beszélni Habsburg József, a melynek vezetését *Frigyes* volt királyi herceg, a hadsereg akkori főparancsnoka 1914 december 1-én e szavakkal adta át neki: *A VII. hadtest a hadsereg legrosszabb hadteste.*

Ezután kérdést intéztem Habsburg Józsefhez *Coolidge* professzornak, az amerikai bizottság vezetőjének tegnap este tett látogatására vonatkozóan.

— *A tanár urral közöltem nézetemet, — mondja Habsburg József — mint magyar emberét, a ki szereti hazáját.*

Habsburg József közlékeny, elbájoló modoru ember. A gyengéje csupán az, hogy még mindig tartózkodó és értékes gondolatait nem szívesen bocsátja a nyilvánosság elé. Nézeteit a politikai helyzetről előttem is bőven, részletesen és őszintén kifejtette azonban nem adott fölhatalmazást arra, hogy ezt *Az Újság* olvasóközönségének is tudomására adjam.

Egy teljes óráig voltam a királyi herceg dolgozószobájában. Habsburg József egyszerű sötétszürke zakkójában íróasztalához ült, a melyen ott hevert az egykori magyar bakák napnap után érkező leveleinek tömege és tovább folytatta egyetlen elfoglaltságát: megírni a világháborúról szóló naplóját, a mely csak ötven évvel halála után kerülhet nyilvánosságra.

Szamosi Armand.